

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო - დემოკრატიის იდეალი?

ავტორი: ელა კუსიანი

სტატია
2011

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო - დემოკრატიის იდეალი?

1. შესავალი

2010 წლის პირველი ოქტომბრიდან საქართველოში მოქმედებს ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი, რომელიც მიზნად ისახავს ყველა მოქალაქის პირდაპირ, უშუალო მონაწილეობას მართლმსაჯულების განხორციელებაში. 12 ნაფიცი მსაჯულისაგან შემდგარი სასამართლო, რომლის განსჯადობაც მოიცავს მხოლოდ შერჩეულ დანაშაულებს (საწყის ეტაპზე, 2012 წლამდე, დადგენილია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს იურისდიქციის გავრცელება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლის საქმეებზე - მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში - ისიც მხოლოდ თბილისის საქალაქო სასამართლოში), გადაწყვეტს პირის ბრალეულობის საკითხს.¹

პირველად 2004 წლის 6 თებერვლის კონსტიტუციური ცვლილებით დამკვიდრდა ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობა მართლმსაჯულების სისტემაში. საქართველოს კონსტიტუციის 82-ე მუხლს დაემატა მე-5 პუნქტი, რომლის თანახმად, “საერთო სასამართლოებში საქმეები ნაფიცი მსაჯულების მიერ განიხილება კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და წესით”.

თანამედროვე ქართული სინამდვილიდან გამომდინარე უაღრესად დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს და თავისთავად მეტად აქტუალურია ამ ინსტიტუტის ირგვლივ მსჯელობა.

აღნიშნული საკანონმდებლო ნოვაცია საქართველოში მიმდინარე სასამართლო რეფორმის შემადგენელი ნაწილია, რომელიც მიზნად ისახავს შეჯიბრებითი და უფრო დემოკრატიული სისხლის სამართლის სისტემის შექმნას.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღების მიმართ საქართველოს იურისტთა წრეებში არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება არსებობს. ერთ-ერთი გავრცელებული მოსაზრებით, უნდობლობა უცოდინრობით არის გამოწვეული. კერძოდ, საზოგადოება არ არის გათვითცნობიერებული ამ ინსტიტუტის შესახებ. სკეპტიკურად განწყობილი ნაწილი კი თვლის, რომ ქართული საზოგადოება არ არის მზად ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსათვის, არ გააჩნია ასეთი სახის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ტრადიცია.²

ამ სისტემის შემოღების ძირითადი მიზანი ისაა, რომ მართლმსაჯულება უფრო დემოკრატიული გახდეს და საზოგადოების ნდობა სასამართლო სისტემის მიმართ გაიზარდოს. ბუნებრივია, ნდობის ამაღლების სხვა გზებიც არსებობს, მაგრამ ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი ყველაზე სწრაფი და ეფექტურია, რადგან მოქალაქეები უშუალოდ ერთვებიან მართლმსაჯულების აღსრულებაში.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის განხილვა დემოკრატიული ღირებულებების კონტექსტში და გაანალიზება იმისა, თუ რამდენად არის ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი საშუალება დემოკრატიული მართლმსაჯულების დამკვიდრებისათვის. შევეცდები პასუხი გავცე კითხვას, არის თუ არა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო დემოკრატიის იდეალი, თუმცა “იდეალი” რისამე სრულყოფილებას გამოხატავს და “იდეალური”, როგორც ასეთი, ბუნებაში არარსებელია. მაგრამ თანამედროვე დემოკრატიული ინსტიტუტების პირველობხარისხოვანი ფუნქცია, სწორედ რომ იდეალსა და რეალობას შორის არსებული სიცარიელის შევსებაა.

2. ისტორიული წანამძღვრები

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თავისი ფესვები სახელმწიფოების წარმოშობის ადრეულ ეტაპზე გააჩნია. იგი უძველესი ტრადიციების მქონე სამართლებრივი ინსტიტუტია, რომელმაც საუკუნეების განმავლობაში ფასდაუდებელი სამსახური გაუწია და დიდი როლი შეასრულა მსოფლიოს არაერთი ქვეყნის მართლმსაჯულების განვითარებასა და დემოკრატიის დამკვიდრებაში.³

საზოგადოება მართლმსაჯულების განხორციელებაში სხვადასხვა ფორმით უშუალოდ მონაწილეობდა სხვადასხვა სახელმწიფოში. მიუხედავად ამისა, დღევანდელი ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს სამშობლოდ მე-11 საუკუნის ინგლისს მიიჩნევენ, სადაც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოზე უფლების აღიარება მოხდა 1215 წელს, როდესაც მეფემ საყოველთაო სახალხო მოთხოვნის ზეგავლენით ხელი მოაწერა მაგნა კარტას. დოკუმენტს, რომელიც აღიარებდა ყველა ადამიანის უფლებას, მისი საქმე განხილული ყოფილიყო “თანამოქალაქეთა” მიერ.⁴

ნაფიც მსაჯულთა სამართლოს, როგორც დემოკრატიული ინსტიტუტის, უძველეს წინაპრად მიიჩნევენ ძველ ათენში არსებულ დიკასტერიას, იგივე ჰეილიას. სახალხო მოსამართლეებს დიკასტერებსა და ჰელეასტებს უწოდებდნენ.

იდეა, რომ რიგ მოქალაქეებს ხმის უფლება უნდა ჰქონოდათ, გაჩნდა ძვ. წ. V-VI საუკუნეების ათენში. დღევანდელ დემოკრატიულ საზოგადოებასთან შედარებით ათენის სახელმწიფო ნაკლებად დემოკრატიული იყო, ეს იყო დემოკრატია რჩეულთათვის (როცა თავისუფალი მოქალაქეების გვერდით არსებობდნენ მონებიც).⁵

შუა საუკუნეებში, ნაფიც მსაჯულებს ხშირად ფიზიკურ ორდალიებს უქვემდებარებდნენ. მორჩილების მიზნით ისინი შეიძლება ჩაეკეტათ ოთახში, არ მიეცათ სითბო და საკვები, სანამ გამამტყუნებელ განაჩენს არ დაადგენდნენ. რაც თავისთავად მეტყველებს იმ პარადოქსზე, რომ დემოკრატიული ინსტიტუტი არსებობდა საზოგადოებაში, რომელიც განიცდიდა დემოკრატიის დეფიციტს. შეიძლება ითქვას, რომ ამ პერიოდში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დემოკრატიული ხასიათი იყო წმინდა წყლის ფორმალობა. თუმცა არსებობს ისტორიული გადაწყვეტილებებიც, რომლებიც ცხადყოფენ დემოკრატიის ზრდის პროცესს.⁶

1640 წელს ინგლისში 12 ნაფიცმა მსაჯულმა უარი თქვა შეთქმულებაში თანამონაწილეებად ეცნოთ უილიამ პენი და უილიამ მედი, რის გამოც ნაფიცი მსაჯულები 2 ღამით ჩაკეტეს საკვების და წყლის გარეშე. აღნიშნულ საქმეზე მთავარმა მოსამართლემ თავისი ისტორიული გადაწყვეტილებით დაადგინა, რომ არც ერთი ნაფიცი მსაჯული არ შეიძლება დასჯილიყო თავისი ვერდიქტისათვის.

ნაფიც მსაჯულთა ჟიური ერთადერთი სასამართლო წარმონაქმნია, რომელსაც მინიჭებული აქვს უფლებამოსილება – თუ ეს საჭიროა სამართლიანი გადაწყვეტილების მისაღებად, იგი დააფუძნოს არა კანონზე, არამედ სამართლიანობის მისეულ გაგებაზე. სხვა სასამართლოებისგან განსხვავებით, ნაფიც მსაჯულთა ჟიური ოპერირებს არა იურიდიული კატეგორიებით, არამედ ცხოვრებისეული გამოცდილებით, “სადი აზრით”, საზოგადოებრივი მორალით, ინდივიდუალური სინდისით, “ადამიანურობის” კრიტერიუმებით. “ნაფიც მსაჯულთა ნულიფიკაცია” მათი დემოკრატიული ფუნქციის ცენტრალურ ელემენტს შეადგენს – “პარლამენტი ადგენს კანონებს და მლიერ ხელისუფლებას შეუძლია მკაცრი კანონები დაადგინოს. მაგრამ ვერც ერთ ნაფიც მსაჯულს ვერ აიძულებ შეასრულოს ის, რასაც

ეს უკანასკნელი მკაცრ კანონად ჩათვლის. ამ მხრივ ნაფიცი მსაჯულები სასიცოცხლო როლს ასრულებენ დემოკრატიულ პროცესში. თუმცა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ეს “თვისება” ძნელია ცალსახად დადებითად ანდა ცალსახად უარყოფითად შეფასდეს.

მრავალი ვერდიქტი გახდა საზოგადოების ნეგატიური შეფასების საგანი. მაგ. საზოგადოების აზრით, სავსებით მხილებული (ორი პირის მკვლელობაში) სიმპსონის საქმე. ასევე ესპანეთში ახალგაზრდა ბასკ ნაციონალისტ ორტეგის გამართლება. ამ “გადახრილი ვერდიქტის” გამო აღშფოთება იმდენად დიდი იყო, რომ მას კინაღამ ემსხვერპლა ორიოდე წლით ადრე აღდგენილი ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი.⁷

ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის დემოკრატიულობის ერთ-ერთი ნიშანი არის, ასევე, მისი წარმომადგენლობითი ხასიათი. ამ მხრივ გამოირჩევა თანამედროვე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, რომელიც საზოგადოების გაცილებით ფართო წრის ინტერესებს წარმოადგენს, ვიდრე ეს იყო მე-18 საუკუნეში.⁸

1972 წლამდე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წევრობა მხოლოდ მას შეეძლო, ვინც დადგენილ ქონებრივ ცენზს აკმაყოფილებდა. ამის გამო ნაფიცი მსაჯულები უმეტესწილად იყვნენ მამრობითი სქესის, საშუალო ასაკის, საშუალო ინტელექტის და საშუალო კლასის წარმომადგენლები. აღნიშნული მიუთითებს იმაზე, რომ საზოგადოება სრულყოფილად არ იყო წარმოდგენილი ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში, საზოგადოების ყველა წევრს არ შეეძლო მართლმსაჯულების განხორციელებაში მონაწილეობის მიღება, რაც თავისთავად მეტყველებს დემოკრატიის დაბალ ხარისხზე. შეიძლება საკითხი ასეც დაისვას: რამდენად შესაძლებელია დემოკრატია არსებობდეს ეკონომიკურად არამდგრად სახელმწიფოში?

ყველანაირი საფუძველი არსებობს იმის დასაშვებად, რომ რაც უფრო მაღალია ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების დონე, მით მეტია შანსი, რომ დემოკრატია იარსებებს. ეს იმ გავლენით აიხსნება, რასაც ეკონომიკური განვითარება ახდენს მოსახლეობის ხასიათზე. მაგრამ იმის დაშვებაც არასწორია, რომ თითქოს დემოკრატია მხოლოდ ეკონომიკის განვითარების მაღალი დონის პირობებში შეიძლება არსებობდეს.⁹

განვითარებული ქვეყნებიც განიცდიან ეკონომიკურ პრობლემებს, სიძნელეებს. ეს კი თავისთავად იწვევს პოლიტიკურ შედეგებს. ღრმავდება სოციალური წინააღმდეგობები. ეკონომიკური დეპრესიის დროს ბევრად ძნელია მოქალაქეთა თანასწორობის პრინციპის დაცვა, რაც ანელებს რწმენას დემოკრატიული მთავრობისადმი. სტაბილურ დემოკრატიულ სისტემებს შეუძლიათ წინააღმდეგობა გაუწიონ ამ ძვრებს, მაგრამ ახალი დემოკრატიებისათვის, რომლებსაც სტაბილურობის მისაღწევად ხელშემწყობი პირობები სჭირდებათ, ისინი გაცილებით სახიფათონი არიან.

დემოკრატიულ საზოგადოებაში არ შეიძლება შეიზღუდოს ისეთი მნიშვნელოვანი უფლებები, როგორცაა დისკრიმინაციისგან თავისუფლების უფლება. დემოკრატია ეფუძნება საჯარო განხილვის, დარწმუნებისა და კომპრომისის პრინციპებს. არსებობს ყველანაირი აზრის გამოხატვის უფლება. დემოკრატია საზოგადოების შიგნით გულისხმობს აზრთა მრავალფეროვნებასა და პლურალიზმს, ასევე მისი წევრების თანასწორუფლებიანობას.

1968 წლამდე მსაჯულთა შერჩევის პროცედურა კონფლიქტში იყო დემოკრატიულ იდეალებთან. ასე მაგალითად, ამერიკის ზოგიერთ შტატში ნაფიც მსაჯულად ყოფნის უფლება მხოლოდ მაღალი ინტელექტის, განათლებისა და ზნეობის ადამიანებს ჰქონდათ.

1940 წლამდე უმეტეს შტატში ქალთა მონაწილეობა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში შეუძლებელი იყო. მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარში ქონებრივი, სქესობრივი, რასობრივი, ეთნიკური კვალიფიკაციები, რომელიც ახასიათებდა ისტორიულ ჟიურის, გამოირიცხა. 1968

წელს კონგრესმა მიიღო ნაფიც მსაჯულთა შერჩევისა და სამსახურის აქტი, რომლითაც გაუქმდა მსაჯულების შერჩევისათვის დაწესებული სპეციალური მოთხოვნები და დაწესდა შემთხვევითი შერჩევის პრინციპი მთელი საზოგადოების ფართო სპექტრიდან. 1975 წლის გადაწყვეტილებაში ტელორი ლუიზიანის წინააღმდეგ, უზენაესმა სასამართლომ დააწესა, რომ ნაფიცი მსაჯულების შერჩევა უნდა მომხდარიყო შტატის დონეზე საზოგადოების ფართო ფენებიდან. ამავე გადაწყვეტილებით ანტიკონსტიტუციურად გამოცხადდა მსაჯულთა სქესობრივი დისკრიმინაციის ნიშნით შერჩევა და შტატებს დაევალებათ მამრობითი და მდედრობითი სქესის მსაჯულთა შერჩევისას ერთი და იგივე პროცედურით ესარგებლათ.¹⁰

3. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს კომპეტენცია

სახელმწიფოს ჩამოყალიბებასთან ერთად სახელმწიფო მექანიზმის სისტემაში ადგილს იმკვიდრებს სასამართლო ორგანო, რომელიც განიხილავს და წყვეტს კონკრეტულ საქმეებს. საუკუნეების მანძილზე, სახელმწიფოს განვითარების პარალელურად, ვითარდებოდა მისი მექანიზმის განუყოფელი ნაწილი – სასამართლო ორგანოები. ეს იყო ევოლუციის ხანგრძლივი გზა, რომელმაც არსებული, საკმაოდ რთული სასამართლო სისტემა ჩამოაყალიბა.

სასამართლო სისტემა – ამასთან, ფრიად დასრულებული სახით ჩამოყალიბებული გააჩნდათ და გააჩნიათ არასამართლებრივ, არადემოკრატიულ სახელმწიფოებსაც. სამართლებრივი სახელმწიფოს სასამართლო სისტემა ხასითდება საზოგადოებისკენ მკვეთრად ორიენტირებულობით, მასთან ღრმა და ყოველმხრივი ფუნქციური ურთიერთქმედებით.

გავრცელებული მოსაზრებით ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო გვაქვს მხოლოდ იქ, სადაც არსებობს ორი ერთმანეთისაგან იურისდიქციულად დამოუკიდებელი, ფუნქციურად ავტონომიური ნაწილებისაგან შემდგარი სასამართლო წარმონაქმნი, რომელთაგან არაპროფესიონალური ნაწილი – ნაფიც მსაჯულთა ჟიური, მეორე ნაწილისაგან – პროფესიონალი მოსამართლისაგან დამოუკიდებლად, მისი მონაწილეობის გარეშე, ვითარცა “სინდისის სასამართლო”, თავის რწმენისამებრ წყვეტს ფაქტის საკითხებს. სამართლის ყველა საკითხს კი წყვეტს პროფესიონალი მოსამართლე – ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე. ეს არის ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს “ოქროს წესი”, რომლის დარღვევა მოასწავებს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ინსტიტუციური თვითმყოფადობის არა მხოლოდ შელახვას, არამედ მის გაუქმებას.¹¹

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, როგორც ცალკე აღებული სასამართლო რგოლი ან დამოუკიდებელი სტრუქტურა, არ არსებობს. ნაფიც მსაჯულთა ჟიური ფორმირდება რომელიმე პირველი ინსტანციის სასამართლოს ერთ ან იშვიათად მეტ პროფესიონალ მოსამართლესთან, რომელიც თავმჯდომარეობს სასამართლო სხდომებს.

სასამართლო სისტემების, ძირითად კრიტერიუმთა საფუძველზე, კლასიფიკაციების მიხედვით, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო არ წარმოადგენს რომელიმე ტიპის სასამართლოს, ანდა სასამართლო სტრუქტურას-ორგანიზაციულად, იგი არის საქმეთა განხილვის ანუ მართლმსაჯულების განხორციელების ერთ-ერთი სპეციფიკური ფორმა.¹²

მნიშვნელოვანია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობის საკითხიც. მხოლოდ 4 ქვეყანაშია (აშშ, ირლანდია, კანადა, კვიპროსი) ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, კანონისმიერი

დებულებით, უფლებამოსილი განიხილოს ყველა ან თითქმის ყველა მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი კატეგორიის დანაშაულთა საქმეები. აშშ-ში განსჯადობა (ქვედა ზღვარი) იწყება დანაშაულებიდან, რომელთა გამო კანონით შეიძლება დაინიშნოს თავისუფლების აღკვეთა 6 თვეზე მეტი ვადით.

ზოგ ქვეყანაში (შვედეთი, ირანი) ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობა ერთობ შეზღუდულია – მინიმალურია. მისი იურისდიქცია ვრცელდება “ყველაზე სერიოზულ” დანაშაულთა საქმეებზე, რომელთა ჩამონათვალი არსებითად განსხვავდება ერთმანეთისგან.

ნაფიც მსაჯულთა განსჯადობა ხშირად ეყრდნობა თვით ბრალდებულის (განსასჯელის) ნების გამოვლინებას შუამდგომლობით (მაგ.რუსეთში), ან რაიმე სხვა ფორმით ანდა მის თანხმობას, რომ საქმე განსახილველად გადაეცეს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს. როგორც წესი ლაპარაკია იმ ბრალდებულებზე (განსასჯელებზე), რომლებიც თავს არ სცნობენ დამნაშავედ წარდგენილ ბრალდებაში.

საერთაშორისო თუ ევროპული სტანდარტები სავსებით “იგუებს” ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს. ეს სტანდარტები არ მოითხოვს სასამართლოებს მაინცდამაინც ნაფიც მსაჯულთა თუ ერთპიროვნული, პროფესიონალი თუ არაპროფესიონალი მოსამართლეების, ან კიდევ “შერეული” შემადგენლობების სახით - მთავარია, რომ იგი აკმაყოფილებს “სასამართლოს” მიმართ წაყენებულ მოთხოვნებს.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შესწავლა ნათელყოფს, როგორ მიიღწევა დემოკრატია, როგორია ხალხის თვითმმართველობის უნარი. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ააშკარავებს დემოკრატიის მანკიერებებს და ღირსებებს, ამასთან, ხელს უწყობს საზოგადოებაში დემოკრატიული ფასეულობების დამკვიდრებას, კანონისადმი, სასამართლო გადაწყვეტილებებისადმი პატივისცემის გაზრდის ანუ საზოგადოების სამართლებრივი კულტურის ამაღლების გზით.

საკამათო არ არის, რომ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ყოველთვის ობიექტურ გადაწყვეტილებას ვერ მიიღებს. დიდია უფსკრული თანამედროვე დავების სირთულესა და ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს კვალიფიკაციას შორის. ხშირია შემთხვევები, როცა ერთი კანონის მოთხოვნები და მეორეა მართლმსაჯულება. კანონი უნდა ექვემდებარებოდეს დემოკრატიულ ინტერპრეტაციას, იმდაგვარად რომ მასში აისახოს საღი აზრი და საზოგადოების ღირებულებები, ვისი სახელითაც არის დადგენილი კანონი.¹³

მართლმსაჯულების განხორციელება არ ნიშნავს იმის კეთებას რაც პოპულარულია. დემოკრატიული საზოგადოება, უმრავლესობის ნების მიუხედავად იცავს არაპოპულარული (რიგითი მოქალაქის) პიროვნების თავისუფლებას.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს გაუქმება, როგორც წესი, ისტორიულად, უკავშირდება ანტიდემოკრატიულ პოლიტიკურ-სახელმწიფოებრივ რეჟიმებს. ამ ინსტიტუტის შემოღება კი ემთხვეოდა ლიბერალური რეფორმების ეპოქას, (ევროპულ რევოლუციებს ლაიტმოტივად გასდევს ინსტიტუტის შემოღება. აშშ-ში ინსტიტუტი დაინერგა დამოუკიდებლობის დეკლარაციის მიღების მომენტიდან 1776წ.) რეფორმატორ მეფეთა ინიციატივას – მოეპოვებინათ სასამართლოსადმი ნდობა. თუმცა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შემდგომში არაერთხელ იქნა გამოყენებული მეფის ხელისუფლების წინააღმდეგ. მაგალითისთვის საკმარისია მოვიყვანოთ აშშ, რომელიც დიდი ბრიტანეთის კოლონია იყო. ამერიკელ თავისუფლებისათვის მებრძოლთა მთავარი მოთხოვნა იყო, ჰქონოდათ ნაფიც მსაჯულთა დამოუკიდებელი სასამართლოს არჩევის უფლება, ხოლო მას შემდეგ, რაც ზოგიერთი ამერიკელი მეწარმე დიდი ბრიტანეთის ხელისუფლებამ პასუხისგებაში მისცა მისთვის

გადასახადის გადაუხდელობისა თუ მეფის ხელისუფლების კრიტიკის გამო, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ ისინი გაამართლა (მაგ, პეტერ ზენგერის საქმე).¹⁴

4. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიუკერძოებლობა

დამოუკიდებლობის ნიშნის გარეშე სასამართლო საერთოდ კარგავს თავის ინტიტუციურ თვითმყოფადობას და სახელმწიფოებრივ-სამართლებრივ დანიშნულებას, რადგან სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობა სამართლებრივი, დემოკრატიული სახელმწიფოს ფუნდამენტური ნიშანია.

ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობის უმთავრესი ღირსებაა არა მარტო ის, რომ მსაჯულებში თავს იყრის ხალხური სიბრძნე, მათი ცხოვრებისეული გამოცდილება და სამართლიანობის გრძნობა, არამედ ისიც, რომ ისინი გაცილებით დამოუკიდებელნი და შეუბოჭავნი არიან, ვიდრე თავიანთი თანამდებობრივი მდგომარეობითა და მისგან გამომდინარე პასუხისმგებლობით “დამძიმებული” მოსამართლე ჩინოვნიკები. მით უფრო რომ ამ უკანასკნელთაგან განსხვავებით, მსაჯულები არავის წინაშე არ აგებენ პასუხს მიღებული გადაწყვეტილებისათვის, მათ ვერდიქტის დასაბუთებაც კი არ ევალებათ. ამასთან, ფაქტის სწორად დადგენა უფრო შესაძლებელია 12 პირის მსჯელობის შედეგად, ვიდრე ერთი მოსამართლის მიერ.¹⁵

ხალხის უშუალო მონაწილეობა მართლმსაჯულების განხორციელებაში, არის პრინციპი, რომელიც გამოხატავს მართლმსაჯულების დემოკრატიულ საწყისს და საზოგადოების სამართლებრივი კულტურის უმნიშვნელოვანეს ელემენტს წარმოადგენს. ხალხის უშუალო მონაწილეობა უკეთ უზრუნველყოფს სახელმწიფო ხელისუფლების სოციალურ კონტროლს, ხელს უშლის “ხალხის ინტერესებიდან მის დისტანცირებას”, რითაც ხელს უწყობს სასამართლო ხელისუფლებას, ზნეობრივად “ამტკიცებს” მას, უმაღლებს ავტორიტეტს, საზოგადოებაში ამკვიდრებს სამართლიანობის განცდას.

პირდაპირი და ერთობლივი მონაწილეობა სასამართლო განხილვაში, შეხედულებათა მრავალფეროვნება, ერთსულოვნების აუცილებლობა ვერდიქტის მისაღწევად, ხმათა თანაბარი ძალა - ქმნის პირობებს დემოკრატიული განსჯისათვის. ამასთან მართლმსაჯულება უფრო სანდოა და დამაჯერებელი, როცა ის არის პროდუქტი მთელი საზოგადოების წარმომადგენელთა ბჭობის.¹⁶

ასევე გამოთქმულია მოსაზრება, ხომ არ არის წარმომადგენლობითი ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო საშიში თუ ის მეტი არაფერია თუ არა კერძო ინტერესთა კრებული, მათი, ვისაც ის წარმოადგენს. მიმაჩნია, რომ თათბირს და შეფასების პროცესს საფუძვლად უნდა ედოს საზოგადოებრივი ღირებულებები, რაც უნდა იყოს მსაზღვრელი და ორიენტირი სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღების გზაზე.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ამკვიდრებს უფრო პროგრესულ სისტემას – შეჯიბრებით პროცესს, მაქსიმალურად ითვალისწინებს მხარეთა თანასწორობას, ბრალდებულს აძლევს თავის დაცვის უფლების სრულიად რეალიზაციის საშუალებს. როდესაც მოსამართლეს უხდება არაპოპულარული გადაწყვეტილებების გამოტანა, იგი ექცევა საზოგადოების ან თანამდებობის პირების მხრიდან კრიტიკის ქარცეცხლში. ნაფიცი მსაჯულები კი საქმის დამთავრების შემდეგ ინარჩუნებენ ანონიმურობას და ნაკლებად ემოქრებათ აღნიშნული საფრთხე. ისინი არანაირად არ არიან დაკავშირებულნი სახელმწიფოსთან და არა აქვთ პოლიტიკური ამბიციები, რაც ხაზს უსვამს მათ ჭეშმარიტად დემოკრატიულ ხასიათს.¹⁷

ნეგატიურ ასპექტში მიუთითებენ შემდეგზე:

ნაფიც მსაჯულებს ანუ “ქუჩიდან მოყვანილ ადამიანებს” არ გააჩნიათ იურიდიული განათლება, რაც აუცილებელია მართლმსაჯულების განსახორციელებლად – წინააღმდეგ შემთხვევაში გარდაუვალია ზერელობა და დილეტანტიზმი.

ნაფიც მსაჯულთა “ხარისხიანი” ჟიურის ფორმირების, მისი ფუნქციონირების ხელშეწყობის ურთულესი პროცედურებიც კი ვერ უზრუნველყოფენ ნაფიც მსაჯულთა სათანადო კონტიგენტის შერჩევას, შემდგომში კი მათ დაცვას მოსამართლის, დაინტერესებულ მხარეთა, სხვა პირთა თუ მედიის ზეგავლენისაგან, ანუ მათ მიუკერძოებლობას და გამოტანილი ვერდიქტის ობიექტურობა-სამართლიანობას.¹⁸

5. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო და დემოკრატია

თითოეული კონკრეტული ისტორიული საზოგადოება ხასიათდება სპეციფიკური ღირებულებრივი შეფასებებით და ამ ღირებულებათა ერთგვარი იერარქიით. ღირებულებრივი სისტემები ყალიბდება და იცვლება საზოგადოების ისტორიულ განვითარებასთან ერთად. ღირებულებები მნიშვნელოვანია წყობების, რეჟიმების გამოსარჩევად. არსებობს ე.წ. აბსოლუტური ანუ საყოველთაო ღირებულებები. ეს ღირებულებები თავისი მნიშვნელობით ყველასათვის და ყველა დროისათვის ფასეულია. ღირებულებები დაკავშირებულია იდეალებთან და ხშირად ხდება მათი გაიგივება. იდეალი განიცდება ადამიანთა მიერ როგორც სანატრელი, სასურველი, სრულყოფილი რაობა, რომელიც შეიძლება არ იყოს და ვერც გადაიქცეს რეალობად, სინამდვილედ, თუმცა მისკენ სწრაფვა პოზიტიურად განიხილება.¹⁹

თავისუფლება (პოლიტიკური, სოციალური, პიროვნული), თანასწორობა (კანონის წინაშე), სამართლიანობა, ძალადობის არარსებობა, ხალხის სუვენერობა – საყოველთაო ღირებულებებია.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი თავიდანვე წარმოიშვა როგორც დემოკრატიული ინსტიტუტი და ევოლუციას განიცდიდა საზოგადოებისა და დემოკრატიის განვითარების პარალელურად.

დემოკრატიის ცნებაში იგულისხმება არა მარტო მმართველობის გარკვეული სისტემა, არამედ სხვა სპეციფიკური საზოგადოებრივი ურთიერთობებიც. მაგალითად, ამერიკელები ამბობენ, რომ მათ ქვეყანას გააჩნია არა მარტო დემოკრატიული პოლიტიკური ინსტიტუტების ერთობლიობა, არამედ დემოკრატიული საზოგადოებაც.

დემოკრატიული საზოგადოება ნიშნავს საზოგადოებას კლასობრივი სხვაობების გარეშე, საზოგადოებას, რომელიც უახლოვდება ყველასათვის თანაბარი შესაძლებლობების არსებობის იდეალურ მოდელს. დემოკრატია ისეთი ურთიერთობის ერთობლიობაა, რომელთა ფორმირება ხდება მხარეთა ნების თავისუფალი გამოვლინების, თანხმობისა და თანასწორობის საფუძველზე.

დემოკრატია ცივილიზაციის ერთ-ერთი უდიდესი ფასეულობაა, საზოგადოებრივი მოწყობის იდეალია. დემოკრატია ნებისმიერ ადამიანს აძლევს თავისუფლებას აუცილებელი ზომით.

სამართლებრივ ასპექტში დემოკრატია ეყრდნობა სამართლებრივი ნორმების სისტემას, რომელიც აგებულია კანონის უზენაესობის, ხელისუფლებათა გამიჯვნის და ადამიანის უფლებათა უზრუნველყოფის პრინციპებზე.

დემოკრატიული საზოგადოება გულისხმობს დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემის არსებობას, რომელიც კანონიერებაზეა დაფუძნებული და პოლიტიკურ და იდეოლოგიურ გავლენებს არ ექვემდებარება.

გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ადამიანის უფლებები და დემოკრატია “ურთიერთდამოკიდებულია და ურთიერთგანმამტკიცებელი”. ადამიანის უფლებების დაცვა და კანონიერების უზრუნველყოფა არა თუ განვითარებულ, არამედ განვითარებად ქვეყნებშიც კი, ყველაზე კარგად დემოკრატიული პრინციპების დაცვის ხარჯზე ხდება. ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა აუცილებელია თავად დემოკრატიის არსებობისათვის.

სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები აუცილებელია მოსახლეობის მიერ მთავრობის გასაკონტროლებლად - “მონაწილეობა მიიღონ სახელმწიფო საქმეების წარმოებაში როგორც უშუალოდ, ისე თავისუფლად არჩეული წარმომადგენლების მეშვეობით”.

მოქმედი დემოკრატიული ინსტიტუტების პრაქტიკა ხელს უწყობს დემოკრატიული კულტურის განვითარებას, იმ მოქალაქეების ჩვევებისა და გამოცდილების წყალობით, რომლებსაც ისინი ებუღებოდნენ პოლიტიკურ საქმიანობაში მონაწილეობის დროს.²⁰

დღესდღეობით სულ უფრო მეტი და მეტი ქვეყანა ირჩევს დემოკრატიზაციის სხვადასხვა სტრატეგიებს და ახორციელებს რეფორმებს თავიანთი სამართლებრივი სისტემისათვის.

დემოკრატიზაცია ისეთი ინსტიტუტების ჩასახვის, დამკვიდრების, სრულყოფის და განვითარების პროცესია, რომლებიც უზრუნველყოფენ

საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ფორმირებას თითოეული პიროვნების ნების თავისუფალი გამოვლენის, თანხმობისა და თანასწორობის საფუძველზე. ესაა პროცესი, რომლის დროსაც იზრდება ადამიანთა დამოუკიდებელი, თავისუფალი მონაწილეობა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. სუსტდება მათზე გარეგანი ზემოქმედება, მაღლდება რიგითი ადამიანების ღირსების პატივისცემა და მათი დაცულობის ხარისხი.²¹

ცხოვრების დემოკრატიზაცია გულისხმობს ყველა მოქალაქის არსებობის სოციალური პირობების გათანასწორებას, მოთხოვნილებებისა და ინტერესების რეალიზაციისათვის თანაბარი პირობების შექმნას, განსხვავებით ანტიკური დემოკრატიისაგან, რომელიც არ იცნობდა პიროვნების უფლებებსა და თავისუფლებებს, ამიტომ მას არცთუ იშვიათად უმრავლესობის დესპოტიზმს უწოდებდნენ.

დემოკრატიზაციის პროცესში ბევრი ქვეყანა განიხილავდა და განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო სისტემის შემოღების საკითხს. რამდენად ეფექტურად “იმუშავებს” ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი ამა თუ იმ ქვეყანაში, დამოკიდებულია რიგ ფაქტორთა ერთობლიობაზე.

მიუხედავად იმისა, რომ ჟიურის შესაძლოა ჰქონდეს გარკვეული სასარგებლო ეფექტი, არავინ უნდა იფიქროს, რომ სისხლის სამართლის ჟიური არის დემოკრატიის აუცილებელი მახასიათებელი თანამედროვე გლობალურ საზოგადოებაში. არაპროფესიონალების მიერ ბრალდებულთა გასამართლება გარკვეული ფორმით უდავოდ არის დომინანტი მსოფლიოს დემოკრატიებს შორის, მაგრამ “თანასწორობა სასამართლოს” მოდელი, არ არის აუცილებლად დემოკრატიის ტრიუმფი. შესაძლოა, ნორმატიულად კარგი გამართლება არსებობდეს ჟიურის ხელის შეწყობისათვის, მაგრამ ეს არ არის დემოკრატიის მიღწევების აუცილებელი ინდიკატორი.²²

ამასთან, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღება გულისხმობს იმ საზოგადოების კულტურული განვითარების შესაფერის დონეს, რომელშიც ამ სასამართლომ უნდა

იფუნქციონიროს. იგი გულისხმობს საზოგადოების მართლშეგნების სათანადო დონესაც, რადგან მსაჯულები სწორედ ამ საზოგადოებიდან არიან შერჩეულნი.

ეს სისტემა ეფუძნება რწმენას, რომ საზოგადოებას კარგად აქვს გათავისებული მართლმსაჯულების არსი და მას შეუძლია და ვალდებულია კიდეც თავისი თანამემამულე დაიცვას სახელმწიფოს უსამართლო ძალადობისგან.²³

ნებისმიერი საზოგადოებისათვის იმანენტურად დამახასიათებელია კონფლიქტი, ინტერესთა დაპირისპირება, დავების არსებობა. დანაშაულიც კონფლიქტისა და დაპირისპირების გამოხატულების ერთ-ერთი ფორმაა.

დემოკრატიულ საზოგადოებაში სასამართლო ხელისუფლების სოციალური მნიშვნელობა ვლინდება იურიდიული კონფლიქტების მოგვარების დროს სამართლის ბატონობის უზრუნველყოფაში, მართლმსაჯულების უზენაესი მიზანი არის ძალადობის იდეის შეცვლა სამართლის იდეით.

დემოკრატიის ძირითადი იდეაა, რომ სახელმწიფოს ყოველგვარი სახის საქმიანობა უნდა ეყრდნობოდეს ხალხის ნებას და მის მიერ უნდა იყოს ლეგიტიმირებული.

დემოკრატია კოლექტიურ გადაწყვეტილებათა სფეროა. იგი განასახიერებს იდეალურ სისტემას, სადაც გადაწყვეტილებებს, რომლებიც მთელ საზოგადოებას ეხება, ყველა მისი წევრი იღებს, თანაც ყოველ მათგანს თანაბარი უფლება აქვს მონაწილეობა მიიღოს ამა თუ იმ საკითხის გადაწყვეტაში.

დემოკრატია ორი პრინციპის დაცვას მოითხოვს: საზოგადოებრივ კონტროლს კოლექტიურ გადაწყვეტილებებზე და თანასწორუფლებიანობას კონტროლის განხორციელებისას. იმისდა მიხედვით თუ რამდენადაა დაცული ეს პრინციპები გადაწყვეტილების მიღების დროს, ესა თუ ის საზოგადოება შეიძლება დემოკრატიულად ჩაითვალოს ან – არა საზოგადოების დემოკრატიული მოწყობის დროს ის უფლებები, რომლებიც უზრუნველყოფენ საქმიანობით, საცხოვრებლით, კვებით, ცხოვრების ღირსეული დონით, განათლებით და ა.შ. სამოქალაქო საზოგადოების საფუძვლად ითვლება. საზოგადოება, რომელშიც ბევრი შიმშილობს მხოლოდ ოდნავ შეიძლება მიუახლოვდეს დემოკრატიას. ადამიანის უმნიშვნელოვანესი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება, რაც მისი სიკვდილისგან გადარჩენას უზრუნველყოფს – დემოკრატიის აუცილებელი პირობაა.

შესაბამისად, ქვეყანაში არსებული სოციალური მდგომარეობა მეტყველებს და ამავდროულად განაპირობებს კიდეც დემოკრატიის ხარისხს სახელმწიფოში.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტის დემოკრატიულობის ხარისხი პირდაპირ პროპორციულ დამოკიდებულებაშია ქვეყანაში არსებულ დემოკრატიის ხარისხთან. თუ სახელმწიფო რეალურად არ არის დემოკრატიული, ნებისმიერი დემოკრატიული ინსტიტუტის არსებობას ექნება მხოლოდ და მხოლოდ ფორმალური ხასიათი. ასეთ შემთხვევაში სამართლიანობისათვის ბრძოლა ხდება გმირობის ტოლფასი.

6. დასკვნა

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო უაღრესად წინააღმდეგობრივი ინსტიტუტია. ალბათ ამიტომაც აღნიშნავს ჯეფრი აბრამსონი თავის ნაშრომში (“ჩვენ, ნაფიცები”), რომ “ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო დემოკრატიის ყველაზე უკეთესი და ამავდროულად ყველაზე უარესი მონაპოვარია” და ამის მაგალითად მოჰყავს ისტორიულად ცნობილი ვერდიქტები, რომლებიც დღემდე გვაოცებს: ნაფიცმა მსაჯულებმა ათენში სოკრატეს სიკვდილით დასჯა

მიუსაჯეს სახელმწიფოს წინაშე ჩადენილი რელიგიური დანაშაულისათვის, ინგლისში – ციხეში წასვლა ამჯობინეს უილიამ პენის დადანაშაულებას, სეილემში ქალები დაადანაშაულეს გრძნეულებაში, ამერიკაში კი წინააღმდეგობა გაუწიეს “კუდიანების” (პროგრესულად განწყობილი ადამიანები) დევნას, სამხრეთ ამერიკაში გაათავისუფლეს ვეკილები, რომელთაც ლინჩის წესით გაასამართლეს აფრიკელ-ამერიკელები, ჩრდილოეთში კი მათ შეიფარეს გაქცეული მონები და აბოლუციონისტები (ისინი მიზნად ისახავდნენ ზანგების მონობის გაუქმებას აშშ-ში).²⁴

როგორც ვხედავთ საქმე გვაქვს ორ უკიდურესობასთან, რაც მცდარობის წყაროა. ჭეშმარიტება როგორც იტყვიან “სადღაც შუაშია”. მაგრამ სად არის ეს ოქროს შუაღედი?²⁵

მიუხედავად იმისა, რომ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შესაძლოა ჰქონდეს გარკვეული სასარგებლო ეფექტი, არავინ უნდა იფიქროს, რომ ნაფიც მსაჯულთა ჟიური არის დემოკრატიის აუცილებელი მახასიათებელი თანამედროვე გლობალურ საზოგადოებაში. არაპროფესიონალთა მიერ ბრალდებულთა გასამართლება გარკვეული ფორმით უდავოდ არის დომინანტი მსოფლიოს დემოკრატიებს შორის, მაგრამ “თანასწორთა სასამართლოს” მოდელი, არ არის აუცილებლად დემოკრატიის ტრიუმფი. შესაძლოა ნორმატიულად კარგი გამართლება არსებობდეს ჟიურის ხელის შეწყობისათვის, მაგრამ ეს არ არის დემოკრატიის მიღწევების აუცილებელი ინდიკატორი.²⁶

”ერისკაცების” მონაწილეობა სისხლის სამართლის საქმის განხილვაში, მიზნად ისახავს სამოქალაქო უფლებების დაცვას პროფესიონალი მოსამართლისგან, რომელიც წარმოადგენს სახელმწიფო ხელისუფლებას. ჟიური ისტორიულად განიხილებოდა როგორც სამოქალაქო უფლებების დაცვის გარანტია.

რაც შეეხება ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის ქართულ სინამდვილეში დამკვიდრებას, ბევრი სირთულე შეიძლება ახლდეს ცხოვრების იმ სტილის გათვალისწინებით, რომელიც ჩვენთან არსებობს.

გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ინსტიტუტი უნდა დამკვიდრდეს არა რადიკალურად და ფართოდ, როგორც ეს სხვა ქვეყნებშია.

აღსანიშნავია, რომ ნებისმიერი დემოკრატიული ინსტიტუტის გამართული ფუნქციონირება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული იმ სახელმწიფოს დემოკრატიულობის ხარისხზე, სადაც ის მოქმედებს.

საქართველოსათვის ისეთი ქვეყნების მაგალითად გამოყენება, როგორიცაა: ინგლისი, ამერიკა და სხვ. ვერ შეგვიქმნის ნათელ წარმოდგენას ჩვენთვის საინტერესო საკითხზე. ყველა ზემოხსენებული სახელმწიფო განვითარებულ სახელმწიფოთა რიცხვს განეკუთვნება, შესაბამისად, მათი ცხოვრების სტანდარტი და მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური ვითარება სათანადო ნიადაგს ქმნის მსგავსი ინსტიტუტის არსებობისათვის. საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დამკვიდრებისათვის საჭიროა ნიადაგის მომზადება. ბევრი სამუშაოა ჩასატარებელი ამ ინსტიტუტის პოპულარიზაციისა და განმარტებისათვის.

საზოგადოების წევრები არ უნდა იყვნენ უცხონი კანონებისა და მოსამართლეთა პროფესიული ენის მიმართ. სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების განხორციელებას საზოგადოება უნდა განიხილავდეს საერთო საქმედ და არა კონკრეტული პიროვნების პრობლემად.²⁷

იმისათვის, რომ დემოკრატიულმა იდეალმა ხორცი შეისხას პრაქტიკაში, საჭიროა სათანადო მექანიზმის არსებობა, სახელმწიფო სტრუქტურების სახით, რომლებიც მოქმედებენ კანონმდებლობისა და კონსტიტუციის შესაბამისად.

პასუხი კითხვაზე - არის თუ არა ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი დემოკრატიის იდეალი – თავისთავად ცხადია. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო არის ერთ-ერთი ინსტიტუტი სხვა მრავალთა შორის, რომელმაც ხელი უნდა შეუწყოს დემოკრატიის ზრდას.

მართალია, ვერცერთი სახელმწიფო ვერ ახდენს, პრაქტიკულად, მთელი სისრულით საზოგადოებრივი კონტროლისა და პოლიტიკური თანასწორობის პრინციპის რეალიზაციას, მაგრამ დემოკრატიზაციის პროცესი უსასრულოა. ყოველი ჯანმრთელი საზოგადოება ილტვის დემოკრატიზაციის სრულყოფისაკენ, ვინაიდან ეს არის სოციალური პროგრესის ძირითადი ფაქტორი.

საბოლოოდ მინდა ვთქვა, რომ დემოკრატიული სასამართლო სისტემის შენება შესაძლებელია ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის გარეშეც. თუმცა ისიც უდაო ფაქტია, რომ ამ ინსტიტუტმა გაუძლო საუკუნეებს და მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა და დღესაც ასრულებს მართლმსაჯულების დემოკრატიზაციის პროცესში. ამასთან, ვიზიარებ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ ამ ინსტიტუტის უპირველესი გამართლება სწორედ ის არის, რომ იგი არსებობს.

სქოლიო

1. იბ. განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე “საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი”, 2010,160.
2. იბ. ბროშურა, საქართველოს სასამართლო სისტემის გადახალისება: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო: მეტი დემოკრატია თუ მართლმსაჯულების იმიჯის გამოსწორება, 2006-2007 წლებში განხორციელებული რეფორმები, თბ.: “საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო”, 2008,1.
3. ჭაჭუა ვ., ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის წარმოშობისა და განვითარების ძირითადი ტენდენციები, 2005, №3-4, 395.
4. იორჰენდი ლ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, თბ., 2009, 12.
5. ბითჰემი დ., დემოკრატია: კითხვები და პასუხები, თბ., 1998, 16.
6. იორჰენდი ლ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, თბ., 2009, 15.
7. ვიდმარი ნ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (საერთო სამართლის ქვეყნები), თბ., 2005, 21.
8. Maxwell O. Chibundu, The Jury Trial and Democratic Values: On The Twenty-First Century Incarnation of an Eighteenth Century Institution, University of Maryland School of Law, Legal Studies Research Paper No. 2006-45,2.
9. ბითჰემი დ., დემოკრატია: კითხვები და პასუხები, თბ., 1998, 138.
10. აბრამსონი ჯ., დგას თუ არა ამერიკის ნაფიცი მსაჯულების სისტემა სამართლიანობის გზაზე?, ჟურნ. “თავისუფლება”, 2003, №11(23), 20/21.
11. გაბისონია ი., ნაფიც მსაჯულთა, მაგისტრატა და მომრიგებელი სასამართლოები, თბ., 2008, 85.
12. გაბისონია ი., ნაფიც მსაჯულთა, მაგისტრატა და მომრიგებელი სასამართლოები, თბ., 2008, 111.
13. http://www.amazon.com/We-Jury-System-Ideal-Democracy/dp/0674004302#reader_0674004302
14. ჭაჭუა ვ., ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის წარმოშობისა და განვითარების ძირითადი ტენდენციები, 2005, №3-4, 395.
15. გაბისონია ი., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, ჟურნ. “მართლმსაჯულება და კანონი”, 2005, №5, 64.
16. Maxwell O. Chibundu, The Jury Trial and Democratic Values: On The Twenty-First Century Incarnation of an Eighteenth Century Institution, University of Maryland School of Law, Legal Studies Research Paper No. 2006-45,2.
17. გაბისონია ი., ნაფიც მსაჯულთა, მაგისტრატა და მომრიგებელი სასამართლოები, თბ., 2008, 95.
18. იქვე, 96.
19. ჟორჟოლიანი გ., დემოკრატია: იდეალი და რეალობა, თბ., 1999, 5.
20. Leib, Ethan J., A Comparison of Criminal Jury Decision Rules in Democratic Countries. Ohio State Journal of Criminal Law, Vol. 5, 2008.
21. იბ. საერთაშორისო კონვენციის მასალები, დემოკრატია: თეორია და პრაქტიკა, თბ., 1993, 41.
22. Leib, Ethan J., A Comparison of Criminal Jury Decision Rules in Democratic Countries. Ohio State Journal of Criminal Law, Vol. 5, 2008.
23. იბ. ბროშურა, საქართველოს სასამართლო სისტემის გადახალისება: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო: მეტი დემოკრატია თუ მართლმსაჯულების იმიჯის გამოსწორება, 2006-

2007წლებში განხორციელებული რეფორმები, თბ.: “საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო”, 2008, 8.

24. http://www.amazon.com/We-Jury-System-Ideal-Democracy/dp/0674004302#reader_0674004302

25. გაბისონია ი., ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის, შემადგენლობის ფორმირებისა და მისი ფუნქციონირების ძირითადი საკითხები, ჟურნ. “მართლმსაჯულება და კანონი” №1, 2006, 54.

26. Leib, Ethan J., *A Comparison of Criminal Jury Decision Rules in Democratic Countries*. Ohio State Journal of Criminal Law, Vol. 5, 2008.

27. Felix Herzog, *Philosophical and Social View of the Jury: Could It Have a Renaissance in Germany?*, in *Lay participation in the criminal trial in the XXist century*, 72 *Revue Internationale De Droi Penal* (2001), at 553-57.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, 1995

2. განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე “საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი”, 2010

3. იორჰენდი ლ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, თბ., 2009

4. ვიდმარი ნ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (საერთო სამართლის ქვეყნები), თბ., 2005

5. გაბისონია ი., ნაფიც მსაჯულთა, მაგისტრატა და მომრიგებელი სასამართლოები, თბ., 2008

5. გაბისონია ი., ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის, შემადგენლობის ფორმირებისა და მისი ფუნქციონირების ძირითადი საკითხები, ჟურნ. “მართლმსაჯულება და კანონი”, 2006, №1

4. გაბისონია ი., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, ჟურნ. “მართლმსაჯულება და კანონი”, 2005, №5

6. ლილუაშვილი თ., გაამართლებს თუ არა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო?!, ჟურნ. “სამართალი”, 1992, №5

7. ბითჰემი დ., დემოკრატია: კითხვები და პასუხები, თბ., 1998

8. საერთაშორისო კონფერენციის მასალები, დემოკრატიზაცია: თეორია და პრაქტიკა, თბ., 1993

9. Maxwell O. Chibundu, *The Jury Trial and Democratic Values: On The Twenty-First Century Incarnation of an Eighteenth Century Institution*, University of Maryland School of Law, Legal Studies Research Paper No. 2006-45,2

10. Leib, Ethan J., *A Comparison of Criminal Jury Decision Rules in Democratic Countries*. Ohio State Journal of Criminal Law, Vol. 5, 2008

11. Felix Herzog, *Philosophical and Social View of the Jury: Could It Have a Renaissance in Germany?*, in *Lay participation in the criminal trial in the XXist century*, 72 *Revue Internationale De Droi Penal* (2001), at 553-57

12. http://www.amazon.com/We-Jury-System-IdealDemocracy/dp/0674004302#reader_0674004302

რეზიუმე

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თავისი ფესვები სახელმწიფოების წარმოშობის ადრეულ ეტაპზე გააჩნია. იგი უძველესი ტრადიციების მქონე სამართლებრივი ინსტიტუტია, რომელმაც საუკუნეების განმავლობაში დიდი როლი შეასრულა მსოფლიოს არაერთი ქვეყნის მართლმსაჯულების განვითარებასა და დემოკრატიის დამკვიდრებაში.

იდეა, რომ რიგ მოქალაქეებს ხმის უფლება უნდა ჰქონოდათ, გაჩნდა ძვ. წ. V-VI საუკუნეების ათენში. დღევანდელ დემოკრატიულ საზოგადოებასთან შედარებით ათენის სახელმწიფო ნაკლებად დემოკრატიული იყო, ეს იყო დემოკრატია რჩეულთათვის (როცა თავისუფალი მოქალაქეების გვერდით არსებობდნენ მონებიც).

თითოეული კონკრეტული ისტორიული საზოგადოება ხასიათდება სპეციფიკური ღირებულებრივი შეფასებებით და ამ ღირებულებათა ერთგვარი იერარქიით. ღირებულებრივი სისტემები ყალიბდება და იცვლება საზოგადოების ისტორიულ განვითარებასთან ერთად. თუმცა არსებობს ე.წ. აბსოლუტური ანუ საყოველთაო ღირებულებები. ეს ღირებულებები თავისი მნიშვნელობით ყველასათვის და ყველა დროისათვის ფასეულია. ღირებულებები დაკავშირებულია იდეალებთან და ხშირად ხდება მათი გაიგივება. იდეალი განიცდება ადამიანთა მიერ როგორც სანატრელი, სრულყოფილი რაობა, რომელიც შეიძლება არ იყოს და ვერც გადაიქცეს რეალობად, სინამდვილედ, თუმცა მისკენ სწრაფვა პოზიტიურად განიხილება.

რამდენად ეფექტურად “იმუშავებს” ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი ამა თუ იმ ქვეყანაში, დამოკიდებულია რიგ ფაქტორთა ერთობლიობაზე.

საზოგადოების წევრები არ უნდა იყვნენ უცხონი კანონებისა და მოსამართლეთა პროფესიული ენის მიმართ. სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების განხორციელებას საზოგადოება უნდა განიხილავდეს საერთო საქმედ და არა კონკრეტული პიროვნების პრობლემად.

იმისათვის, რომ დემოკრატიულმა იდეალმა ხორცი შეისხას პრაქტიკაში, საჭიროა სათანადო მექანიზმის არსებობა, სახელმწიფო სტრუქტურების სახით, რომლებიც მოქმედებენ კანონმდებლობისა და კონსტიტუციის შესაბამისად.

პასუხი კითხვაზე - არის თუ არა ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი დემოკრატიის იდეალი – თავისთავად ცხადია. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო არის ერთ-ერთი ინსტიტუტი სხვა მრავალთა შორის, რომელმაც ხელი უნდა შეუწყოს დემოკრატიის ზრდას.

მართალია, ვერცერთი სახელმწიფო ვერ ახდენს, პრაქტიკულად, მთელი სისრულით საზოგადოებრივი კონტროლისა და პოლიტიკური თანასწორობის პრინციპის რეალიზაციას, მაგრამ დემოკრატიზაციის პროცესი უსასრულოა. ყოველი ჯანმრთელი საზოგადოება ილტვის დემოკრატიზაციის სრულყოფისაკენ, ვინაიდან ეს არის სოციალური პროგრესის ძირითადი ფაქტორი.

Resume

Jury trial has its roots from the early stage of creation of states. It is a legal institute that has the oldest traditions that during the centuries provided invaluable service and played a great role in development of justice in many countries and in establishment of democracy.

The idea that citizens must have the right to vote appeared in BC V-VI centuries in Athens. In comparison with current democratic society the government of Athens was less democratic; it was a democracy for favorites (when close to free citizens existed also slaves).

Each specific historical society is characterized by specific estimation and the hierarchy of such estimations. Estimating systems are formed and are changed with historical development of society. Although, exist so-called absolute, universal values. These values by their importance for everyone and any time are valued. Values are connected with ideals and their identification often happens. An ideal for people is desired, wished, perfect essence that cannot be and cannot become a reality, although his aspiration is positively examined.

Jury trial is a highly controversial institute. That is why maybe Jeffrey Abramson notes that "jury trial is the best democratic and at the same time the worse achievement" and as the example of it he makes well-known verdicts that astonish us still today: in Athens by Jury Socrates was sentenced to death because of religious crime committed before the state, in England- William Penny chose to go to prison rather than inculpating, in South America the solicitors were released who were condemned under Lynch's law by Africans-Americans, in north they were sheltered by runaway slaves and abolitions (their aim was to abolish slavery of Negroes in USA).

How effectively jury institute "will work" in this or that country depends on the unity of number of factors.

Members of society must not be unknown towards laws and professional language of judges. Society must carry out realization of criminal law judges and not as the problem of one specific person.

For democratic ideal to be used in practice, it is necessary the existence of appropriate mechanism, as the types of state structures that act according to legislation and constitution.

The answer on the question- if jury trial institute is democratic ideal- is evident in itself. Jury trial is the only institute among others that must help to the increase of the democracy.

It is true that no one state can realize the principals of control of society and political equality, but the process of democracy is endless. Each strong society wants to improve democratization, as it is general factor of social progress.